

Сагач Оксана<https://orcid.org/0000-0002-4504-3405>

Доктор педагогічних наук,
доцент кафедри професійної освіти
та безпеки життєдіяльності,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: oksmos78@ukr.net

Перинський Юрій<https://orcid.org/0000-0002-0885-7477>

Кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри професійної освіти
та безпеки життєдіяльності,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: urii77819@gmail.com

РОЗВИТОК «SOFT SKILLS» У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ ТРАНСПОРТ

Трансформаційні процеси, що охоплюють вітчизняну систему освіти на сучасному етапі її розвитку, зумовлюють необхідність кардинального переосмислення концептуальних засад підготовки педагогічних кадрів. Підґрунтям сучасної освітньої парадигми слугують принципи особистісно-орієнтованого навчання та неперервного розвитку суб'єктів освітньої взаємодії, тоді як однією із засадничих умов ефективної навчальної та фахової самореалізації постає оволодіння так званими «м'якими навичками» або «soft skills». На спеціальності «Професійна освіта (Транспорт)» у Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка здійснюється підготовка фахівців інтегрованого профілю, які поєднують технічну компетентність у сфері автомобільного транспорту із педагогічною підготовкою до викладання у закладах професійно-технічної освіти, викладання з водіння або інженерно-технічної діяльності на автотранспортних підприємствах. Розвиток м'яких навичок у здобувачів освіти цієї спеціальності є важливим чинником їхнього подальшого працевлаштування та успішного розвитку кар'єри.

Мета статті полягає в аналізі розвитку «soft skills» у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців за профілем «Професійна освіта (Транспорт)».

Методологічною основою статті є філософські, психологічні, педагогічні теорії та положення, які розкривають концептуальні підходи щодо досліджуваної проблематики.

Наукова новизна визначається тим, що вперше здійснено комплексний розгляд проблеми цілеспрямованого розвитку «м'яких навичок» у майбутніх фахівців інтегрованого профілю «Професійна освіта (Транспорт)», фахова підготовка яких поєднує технічну компетентність у сфері автомобільного транспорту із педагогічною підготовкою для викладання у закладах професійно-технічної освіти, навчання водінню або роботи інженерно-технічними спеціалістами на автотранспортних підприємствах.

Висновки. Розвиток м'яких навичок набуває ефективності за умов системної організаційно-педагогічної підтримки. Конкретними організаційними формами такого розвитку слугують мікро-викладання, фасилітаційні сесії, аналіз педагогічних кейсів та розробка оцінювальних матеріалів.

Ключові слова: м'які навички, заклади вищої освіти, здобувач вищої освіти, професійна підготовка, професійне зростання, спеціальність транспорт.

Трансформаційні процеси, що охоплюють вітчизняну систему освіти на сучасному етапі її розвитку, зумовлюють необхідність кардинального переосмислення концептуальних засад підготовки педагогічних кадрів. Зазначені процеси детермінують перегляд традиційних дидактичних моделей і підходів до організації освітнього процесу, що, своєю чергою, актуалізує завдання цілеспрямованого формування у майбутніх педагогів здатності до ідентифікації та розкриття власного особистісно-професійного потенціалу. Концептуальним підґрунтям сучасної освітньої парадигми слугують принципи особистісно-орієнтованого навчання та неперервного розвитку суб'єктів

освітньої взаємодії, тоді як однією із засадничих умов ефективної навчальної та фахової самореалізації постає оволодіння так званими «м'якими навичками» або «soft skills».

Заклади вищої освіти в сучасних умовах виконують функції, що виходять за межі традиційної освітньої місії: вони трансформуються в інституційні центри творчого й науково-дослідницького пошуку, покликані не лише забезпечувати відтворення кваліфікованого людського капіталу, а й цілеспрямовано формувати у здобувачів освіти креативне та критичне мислення. У зазначеному контексті проблема розвитку «soft skills» в освітньому середовищі закладу вищої освіти набуває підвищеної науково-практичної значущості, оскільки кон'юнктура сучасного ринку праці, детермінує попит не лише на вузькопрофільну фахову компетентність молодих спеціалістів, а й на сформованість у них комунікативних умінь, когнітивної гнучкості та лідерського потенціалу. Відтак зростає значущість «м'яких навичок», зміст яких становлять компетентності міжособистісної взаємодії та психічної саморегуляції. Майбутні педагоги мають бути підготовлені до побудови суб'єкт-суб'єктних відносин довери, підтримання продуктивного психологічного мікроклімату, превенції ескалації конфліктних ситуацій та надання конструктивного зворотного зв'язку.

На спеціальності «Професійна освіта (Транспорт)» у Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка здійснюється підготовка фахівців інтегрованого профілю, які поєднують технічну компетентність у сфері автомобільного транспорту із педагогічною підготовкою до викладання у закладах професійно-технічної освіти, викладання з водіння або інженерно-технічної діяльності на автотранспортних підприємствах. Цілеспрямований розвиток «м'яких навичок» у здобувачів освіти зазначеної спеціальності розглядається як вагома детермінанта їхньої майбутньої конкурентоспроможності на ринку праці та результативного кар'єрного розвитку.

Аналіз досліджень та публікацій вітчизняних і зарубіжних дослідників, присвячених розробці проблематики «м'яких навичок» або «soft skills», засвідчує, що до її осмислення першими звернулися американські та німецькі вчені у галузі управління, представники бізнесу й освіти впродовж 90-х рр. ХХ ст. У працях зарубіжних і вітчизняних авторів, які досліджували зазначену проблематику, переважно розглядаються педагогічні та психологічні аспекти формування й розвитку «м'яких навичок». Зокрема, М. Ватс і Р. Ватс, Б. Еббот, М. Ендрюс, О. Крузе, Д. Клустер, К. Лоренц, С. Мелоні, А. Нільсон, К. Пеггі та А. Черчес у своїх наукових розвідках інтерпретують поняття «soft skills» крізь призму їхньої значущості для успішної професійної діяльності, наголошуючи на рівнозначності «м'яких» і фахових компетентностей, а також досліджують закономірності розвитку відповідних навичок у студентської молоді.

Науковий доробок вітчизняних дослідників, зокрема, О. Демченко, Ю. Дроздова, О. Дубініна, Н. Коляди, О. Кравченко, Н. Гарань, В. Замороцької, К. Колесник і Н. Бахмат охоплює різноманітні аспекти вивчення «soft skills» в українському освітньому контексті. Так, О. Демченко зосереджує увагу на розвитку м'яких навичок у майбутніх фахівців як психолого-педагогічної проблеми. Н. Коляда та О. Кравченко аналізують практичний досвід формування «м'яких навичок» в умовах закладів вищої освіти. Н. Гарань, В. Замороцька та К. Колесник досліджують специфіку формування «soft skills» у контексті дистанційного навчання. Окреме місце в науковому дискурсі посідають праці Н. Бахмат, у яких акцентується увага на розвитку гнучких навичок в умовах інклюзивної освіти. Ю. Дроздова та О. Дубініна розглядають «soft skills» в контексті їх розвитку.

Мета статті полягає в аналізі розвитку «soft skills» у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів за профілем «Професійна освіта (Транспорт)».

Методологічною основою статті є філософські, психологічні, педагогічні теорії та положення, які розкривають концептуальні підходи щодо досліджуваної проблематики.

Наукова новизна визначається тим, що вперше здійснено комплексний розгляд проблеми цілеспрямованого розвитку «м'яких навичок» у майбутніх фахівців інтегрованого профілю «Професійна освіта (Транспорт)», фахова підготовка яких поєднує технічну компетентність у сфері автомобільного транспорту із педагогічною підготовкою для викладання у закладах професійно-технічної освіти, навчання водінню або роботи інженерно-технічними спеціалістами на автотранспортних підприємствах.

Виклад основного матеріалу. В умовах безпрецедентно динамічного оновлення технологічного інструментарію та навчально-методичних підходів значущість «м'яких навичок» або «soft skills» набуває все виразнішого наукового та прикладного визнання. У сучасному науковому дискурсі «soft skills» інтерпретуються як комплекс міжособистісних та поведінкових якостей, зокрема, комунікативної компетентності, емоційного інтелекту, адаптивності до умов діяльності та здатності до кооперативної взаємодії. На відміну від «жорстких навичок» або «hard skills», що піддаються операціоналізації та верифікованому вимірюванню, «soft skills» охоплюють сферу особистісного становлення і забезпечують ефективність міжсуб'єктної взаємодії. Для майбутніх педагогів, які перебувають на початковому етапі фахової соціалізації, їх цілеспрямований розвиток детермінує успішність кар'єрної траєкторії [8].

«Soft skills» являють собою інтегративну сукупність компетенцій, що забезпечують продуктивну взаємодію суб'єктів діяльності, уможливають оперативну адаптацію до різноманітних соціально-

професійних контекстів і прискорюють інтеріоризацію нових знань та вмінь. Їх універсальний характер зумовлює затребуваність у всіх секторах професійної діяльності, оскільки вони забезпечують успішну інтеграцію індивіда у виробничий колектив і налагодження функціональних комунікативних зв'язків незалежно від галузевої специфіки.

«Hard skills», на противагу «soft skills», характеризуються чіткою операціональною визначеністю та вузькопрофільною спрямованістю: вони застосовуються переважно у спеціалізованих предметних галузях і слугують інструментом вирішення конкретних фахових завдань. «Жорсткі навички» охоплюють верифіковані професійні вміння, прямо орієнтовані на виконання специфічних видів діяльності в межах відповідної галузевої сфери [1; 8; 13].

Відповідно до позицій зарубіжних дослідників, «м'які навички» відіграють визначальну роль у прикладному застосуванні знань та когнітивних ресурсів суб'єкта у повсякденній і фаховій діяльності та є необхідною умовою результативної реалізації жорстких навичок. Серед найбільш релевантних вимогам ринку праці «soft skills» нині виокремлюються: здатність до генерації творчих ідей, креативність, здатність переконувати, сформованість комунікативної компетентності, уміння ефективно функціонувати в командних умовах, когнітивна гнучкість і адаптивність, а також навички стратегічного планування. В узагальненому вигляді масив м'яких навичок умовно можна структурувати за чотирма функціональними групами [16].

До першої групи слід віднести базові комунікативні вміння, а саме: активне слухання, здатність переконувати і доказово аргументувати власну позицію, вміння провадити публічні виступи, здійснювати самопрезентацію, налагоджувати ефективну командну взаємодію та стабільно орієнтуватися на досягнення результату. Зазначені навички забезпечують формування і підтримання продуктивних міжособистісних відносин та сприяють конструктивному реагуванню на нестандартні й конфліктогенні ситуації.

Другу групу формують навички самоменеджменту: вміння регулювати власний емоційний стан і управляти вектором особистісно-фахового розвитку, здатність до перспективного планування та цілепокладання, ініціативність, наполегливість у досягненні поставлених завдань, розвинена рефлексивність, а також уміння продуктивно інтегрувати зворотний зв'язок у власну діяльність. Їх опанування забезпечує усвідомлену саморегуляцію поведінки та емоційних реакцій.

Третя група охоплює навички ефективного мислення, що включають системний, креативний, структурний, логічний, проектний, тактичний та стратегічний його різновиди, а також вміння здійснювати цілеспрямований пошук та критичний аналіз інформації, генерувати альтернативні рішення й обирати серед них оптимальне. Ці навички забезпечують регуляцію когнітивних та інтелектуально-пізнавальних процесів суб'єкта.

До четвертої групи відносяться управлінські навички: стратегічне і тактичне планування, цілепокладання, організація виконання завдань, мотивування членів команди, моніторинг і контроль, менторство, коучинг та надання розвивального зворотного зв'язку. Вони забезпечують ефективне управління як індивідуальним фаховим розвитком, так і груповими процесами в рамках проектної та командної діяльності [14, 210–212; 15; 17].

Сучасний суспільний і освітній дискурс фіксує зростаючий попит на педагогів, здатних до нестандартного, варіативного мислення, готових до оперативного реагування й творчого вирішення педагогічних завдань в умовах динамічних змін, а також тих, хто виявляє надпрофесійні особистісно-фахові характеристики, що й становлять сутність «soft skills». «М'які навички» педагога в науково-педагогічній літературі правомірно кваліфікуються як інтегративний комплекс особистісно-професійних якостей, що детермінують продуктивність взаємодії в освітньому середовищі. До їхнього складу належать: комунікативна компетентність (чіткість і точність мовлення, діалогічність, активне слухання, доказова аргументація), навички психічної саморегуляції (управління емоційним станом та стресовими реакціями, толерантність до функціональних переважань, самодисципліна), соціальна компетентність (емпатія, шанобливе ставлення до відмінностей, дотримання норм етики педагогічної взаємодії), когнітивна гнучкість і здатність до рефлексивного прийняття рішень. У педагогічній практиці ці якості виявляються не декларативно, а ситуативно й процесуально – у процесі пояснення складного навчального матеріалу, організації дискусійних форм роботи, поточного оцінювання та педагогічного супроводу самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів [4; 8; 10].

Зокрема, якість викладення навчального матеріалу детермінується не лише рівнем предметно-фахової компетентності педагога («hard skills»), але й розвиненістю його вміння прогнозувати когнітивні реакції аудиторії, ідентифікувати ознаки нерозуміння через невербальні сигнали, варіювати темп і формати подачі матеріалу, добирати доречні ілюстративні приклади та формулювати уточнювальні запитання. Реалізація цих функцій потребує високого рівня емоційного інтелекту та комунікативної адаптивності. Не менш значущою є компетентність надання зворотного зв'язку: у сучасній освітній практиці цінністю наділяється не санкціонувальне фіксування помилок, а розвивальне оцінювання, за якого здобувач освіти усвідомлює застосовані критерії, рефлексує власні сильні сторони й отримує конкретні орієнтири для подальшого вдосконалення. Від педагога вимагається операціоналізована мова критеріїв та здатність до формулювання зворотного зв'язку у

спосіб, що зберігає суб'єктну гідність здобувача вищої освіти та підтримує його навчальну мотивацію. В освітньому процесі особливого значення набуває фасилітація групових форм роботи – проектного навчання, мікрОВикладання, кейс-аналізу, ролівого розподілу, а також регуляція групової динаміки з метою запобігання домінуванню окремих учасників та соціальної виключеності інших. Саме в цих ситуаціях педагог реалізує свій лідерський і модераторський потенціал [12].

М'які навички органічно пов'язані з превентивною функцією щодо конфліктів у навчальному середовищі та забезпеченням суб'єкт-суб'єктної партнерської взаємодії. Конфліктогенність освітнього простору нерідко детермінується завищеними нормативними очікуваннями, станами тривожності, конкурентною напруженістю або комунікативними дисфункціями. Педагог, якому притаманні навички партнерської комунікації та деескалації конфліктів, здатний трансформувати напруженість у конструктивний педагогічний діалог: диференціювати позицію і особистість учасника, верифікувати фактологічну основу суперечки, артикулювати емоційний стан сторін, регламентувати норми обговорення. Така стратегія педагогічної поведінки формує культуру академічного дискурсу та мінімізує ризики комунікативної токсичності й булінгу. Невід'ємним складником «soft skills» педагога постає педагогічна рефлексія – метакогнітивна здатність до аналізу власних педагогічних рішень, виявлення рекурентних труднощів у взаємодії, корекції комунікативних стратегій і підходів до оцінювання. Рефлексивна практика перетворює емпіричний педагогічний досвід на ресурс цілеспрямованого фахового вдосконалення, а не на відтворення усталених і малоефективних сценаріїв [3].

Як наголошує О. Кірдан, «soft skills» є функціонально необхідними в будь-якій сфері фахової діяльності, що зумовлює доцільність їх систематичного та інтенсивного формування у студентів упродовж університетського навчання. Освітня траєкторія здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Професійна освіта (Транспорт)» передбачає паралельну підготовку викладачів для закладів професійно-технічної освіти, інструкторів з водіння та інженерно-технічних фахівців на транспортних підприємствах. Роботодавці у зазначених сферах діяльності, перш за все, оцінюють здатність фахівця до ефективної міжособистісної взаємодії, управління процесами й прийняття відповідальності за результати діяльності. Відтак, цілеспрямований розвиток «soft skills» безпосередньо підвищує конкурентний статус випускника на ринку праці. Сформованість навичок комунікативної взаємодії, психічної саморегуляції та продуктивного мислення суттєво підвищує стресостійкість і розширює адаптаційні ресурси фахівця [5; 9; 11].

У сучасній педагогічній науці сформувалися два концептуальних підходи до організації розвитку «soft skills» у студентів закладів вищої освіти. Перший передбачає введення спеціалізованих навчальних курсів у варіативному компоненті освітніх програм. Другий базується на використанні дидактичного потенціалу нормативних дисциплін в органічному поєднанні з неформальними освітніми практиками та позааудиторною виховною роботою [2]. У систематизованому вигляді основний арсенал педагогічних засобів активізації розвитку м'яких навичок можна представити як: стимулювання активних форм навчання, розвиток критичного мислення, формування навичок самоаналізу, моделювання зразків ефективної комунікації, а також інтеграцію цифрових технологій та педагогічних інновацій.

Стимулювання активного навчання реалізується через конструювання інтерактивного освітнього середовища з максимальною суб'єктною залученістю учасників навчального процесу. Доведену результативність у цьому вимірі демонструють групові проекти, рольові ігри, дебати та кейс-аналіз. У процесі проектної діяльності студенти мають не лише забезпечити функціональну внутрішньо-командну комунікацію, чітко операціоналізувати цілі, сформулювати вимоги до проекту, розробити алгоритм його виконання та ідентифікувати можливі ризики, а й здійснити якісну публічну презентацію результатів роботи. Колективна проектна діяльність цілеспрямовано формує компетентності командної взаємодії, комунікативні вміння, навички проблематизації та творчого мислення, аналітичну культуру й досвід конструктивного врегулювання конфліктних ситуацій [4].

Розвиток критичного мислення реалізується через постановку відкритих проблемних запитань, поліаспектний аналіз інформаційних джерел, оцінювання їх достовірності та релевантності, обґрунтування авторської позиції, проведення цілеспрямованих мікродосліджень, висунення верифікованих гіпотез, збір емпіричних даних та формулювання узагальнених висновків. Принципового значення набуває дотримання логіки структурного аналізу й синтезу інформації з гетерогенних джерел.

Стимулювання самоаналізу спрямоване на формування у студентів здатності до рефлексивного осмислення власного навчального досвіду, об'єктивного усвідомлення наявних ресурсів і зон актуального розвитку, а також навичок самомоніторингу навчального поступу, самооцінювання досягнень і самостійного цілепокладання. У традиційній моделі навчання переважна більшість зазначених функцій реалізується педагогом без активного суб'єктного залучення здобувачів вищої освіти. Формування відповідних умінь безпосередньо детермінує становлення особистісної саморегуляції та усвідомленого цілепокладання.

Моделювання ефективної комунікації передбачає демонстрацію педагогом зразків чіткого, лаконічного, аргументованого й емпатично орієнтованого спілкування, що забезпечує засвоєння здобувачами вищої освіти взірців функціональної комунікативної практики в ході презентацій, дискусій і партнерської взаємодії. Відтак педагогічне моделювання комунікації виступає дієвим механізмом розвитку їх емоційного інтелекту [7, 17–21; 10].

Інтеграція цифрових технологій та педагогічних інновацій сприяє цілеспрямованому розвитку адаптивності студентів, підвищенню рівня їхньої цифрової грамотності та креативності завдяки інтерактивним онлайн-платформам, навчальним симуляціям та іншим сучасним дидактичним інструментам. З огляду на вищевикладене, до арсеналу педагогічних технологій, що забезпечують розвиток «soft skills», належать: технологія розвитку критичного мислення, проектні технології, технології проблемного навчання, ігрові технології, кейс-технології, технології дослідницької діяльності, а також інформаційно-комунікаційні технології.

Технологія розвитку критичного мислення передбачає формування у студента аналітичного ставлення до будь-якого навчального матеріалу, орієнтуючи суб'єкта не на механічне запам'ятовування, а на постановку проблемних запитань і пошук варіативних шляхів їх розв'язання. Проектна технологія являє собою системну сукупність навчально-пізнавальних прийомів і процедур, що забезпечують вирішення певної проблеми через самостійну алгоритмізовану діяльність із метою виконання пошукових, дослідницьких та практично орієнтованих завдань.

Технології проблемного навчання ґрунтуються на цілеспрямованому конструюванні проблемних ситуацій у навчальному процесі та організації активної самостійної пізнавальної діяльності студентів щодо їх розв'язання. Результатом застосування зазначеної технології є творче й осмислене оволодіння знаннями, уміннями та навичками.

Ігрові технології охоплюють широкий спектр методів і прийомів організації освітнього процесу у форматі різноманітних педагогічних ігор. Гра кваліфікується як вид діяльності в умовах моделюваних ситуацій, спрямованих на відтворення та інтеріоризацію соціального досвіду, у ході якого формується і вдосконалюється здатність суб'єкта до рефлексивного самоуправління поведінкою.

Кейс-технології є різновидом інтерактивних освітніх технологій, орієнтованих на комплексне формування знань, умінь та особистісно-фахових якостей студентів шляхом аналізу й розв'язання реальних або змодельованих проблемних ситуацій у контексті майбутньої фахової діяльності, репрезентованих у форматі кейсу.

Технологія навчання у співпраці ґрунтується на концептуальних засадах педагогіки партнерства та реалізується як модель спільної навчально-пізнавальної діяльності педагога і студентів або мікрогруп студентів. Технологія дослідницької діяльності базується на методиці організації навчально-виховного процесу, що уможливує набуття здобувачем вищої освіти в результаті самостійного дослідницького пошуку достовірних відомостей про об'єкти, процеси та явища навколишньої дійсності [6; 7, 17–21; 12].

За умови системного й методично обґрунтованого впровадження вищезазначених педагогічних технологій «м'які навички» здобувачів вищої освіти цілеспрямовано розвиваються і вдосконалюються – оскільки значна їх частина є природними задатками особистості, що отримують повноцінний розвиток у спеціально сконструйованому сприятливому освітньому середовищі.

У наукових розвідках, присвячених розвитку «soft skills» в умовах вітчизняної вищої освіти, І. Муравйова, Я. Мар'яно та А. Осадча пропонують концептуальну карту «м'яких навичок», структуровану за трьома ключовими блоками: розвиток когнітивних, діяльнісних та особистісних здібностей. Когнітивний блок охоплює: здатність до панорамного й критичного мислення, детерміновану продуктивністю взаємодії у системі «викладач-студент»; формування проектного мислення як здатності до передбачення наслідків і усвідомленого цілепокладання; умінь приймати обґрунтовані рішення в умовах часового дефіциту; а також здатність до творчого вирішення відкритих задач дивергентного характеру. Діяльнісний блок передбачає становлення лідерських якостей, умінь управляти собою й аудиторією, продукувати структуровані тексти, здійснювати візуалізацію інформації та налагоджувати ефективну взаємодію з різними категоріями суб'єктів. Особистісний блок пов'язаний із розвитком умінь публічно виступати й переконливо артикулювати власні думки, командної взаємодії, комунікативних здібностей, умінь мотивувати та надихати інших, а також оволодінням навичками самоорганізації та тайм-менеджменту [4].

Висновки. «М'які навички» є системоутворюючим компонентом структури фахової компетентності педагога та детермінують якість партнерської педагогічної взаємодії, стійкість освітньої мотивації й психологічну безпеку учасників освітнього процесу. На відміну від «hard skills», «soft skills» виявляються у всіх формах педагогічної діяльності – у процесі організації кооперативного навчання, конструюванні й застосуванні критеріальної бази оцінювання, педагогічно доцільному врегулюванні конфліктних ситуацій.

Розвиток «м'яких навичок» набуває ефективності за умов системної організаційно-педагогічної підтримки, що включає регулярну діагностику їх сформованості, тренінгові формати цілеспрямованого вдосконалення, рефлексивні практики та змістову інтеграцію в навчальні дисципліни.

Конкретними організаційними формами такого розвитку слугують мікрОВикладання, фасилітаційні сесії, аналіз педагогічних кейсів та розробка оцінювальних матеріалів. При цьому принципово важливо дотримуватися концептуального балансу: «м'які навички» не мають підміняти предметно-методичну компетентність, однак безпосередньо визначають якість і ефективність її практичного втілення в освітній процес.

References

1. Боровець О. В., Яковичина Т. В. Формування soft skills у майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки. *Педагогічні науки: теорія та практика*. №3 (43). 2022. С. 37–42.
Borovets, O. V., Yakovychyna, T. V. (2022). Formuvannia soft skills u maibutnix pedahohiv u protsesi profesiinoi pidhotovky [Formation of soft skills in future teachers in the process of professional training]. *Pedahohichni nauky: teoriia ta praktyka – Pedagogical Sciences: Theory and Practice*. 3 (43). 37–42. [in Ukrainian].
2. Кірдан О., Кірдан О. Формування soft skills здобувачів вищої освіти в освітньому процесі закладу вищої освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. № 2(6). 2021. С. 52–160. URL: [https://doi.org/10.31499/2706-6258.2\(6\).2021.248144](https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(6).2021.248144).
Kirdan, O., Kirdan, O. (2021). Formuvannia soft skills здobuvachiv vyshchoi osvity v ositnomu protsesi zakladu vyshchoi osvity [Formation of soft skills of higher education applicants in the orientation process of a higher education institution]. *Psykhologo-pedahohichni problemy suchasnoi shkoly – Psychological and pedagogical problems of modern school*. 2(6). 52–160. Retrieved from: [https://doi.org/10.31499/2706-6258.2\(6\).2021.248144](https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(6).2021.248144). [in Ukrainian].
3. Коваль К. О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 162–167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvpi_2015_2_26
Koval, K. O. (2015). Rozvytok «soft skills» u studentiv – odyin z vazhlyvykh chynnykiv pratsevashtuvannia [Developing soft skills in students is one of the important factors in employment]. *Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu – Bulletin of Vinnytsia Polytechnic Institute*. 2015. № 2. S. 162–167. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvpi_2015_2_26 [in Ukrainian].
4. Муравйова І. О., Мар'янюк Я. Г., Осадча А. О. Soft skills у сучасних реаліях української освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 32. Т. 1. С. 108–112. URL: https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/32/part_1/25.pdf
Muraviova, I. O., Mar'ianko, Ya. H., Osadcha, A. O. (2021). Soft skills u suchasnykh realiakh ukrainskoi osvity [Soft skills in modern realities of Ukrainian education]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*. Vyp. 32. T. 1. 108–112. Retrieved from: https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/32/part_1/25.pdf [in Ukrainian].
5. Пирожок Г. Ю. Формування ключових soft skills у студентів педагогічного коледжу. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. 2022. Вип. 98. С. 48–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2022_98_9
Pyrozok, H. Yu. (2022). Formuvannia kliuchovykh soft skills u studentiv pedahohichnoho koledzhu [Formation of key soft skills in students of pedagogical college]. *Zbirnyk naukovykh prats Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Pedahohichni nauky – Collection of scientific works of Kherson State University. Pedagogical Sciences*. Vyp. 98. S. 48–53. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2022_98_9 [in Ukrainian].
6. Полещук Л. В. Розвиток soft skills фахівця у сфері кризового консультування в умовах невизначеності. *Психологія здоров'я та кризова підтримка: теоретичні засади і практичні підходи консультування*: кол. монографія / заг. ред. О. І. Кононенко. Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2025. Розд. 6. С. 160–196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2022_98_9
Poleshchuk, L. V. (2025). Rozvytok soft skills fakhivtsia u sferi kryzovoho konsultuvannia v umovakh nevyznachenosti [Development of soft skills of a specialist in the field of crisis counseling in conditions of uncertainty]. *Psykhologhiia zdorov'ia ta kryzova pidtrymka: teoretychni zasady i praktychni pidkhody konsultuvannia : kolektyvna monohrafiia – Health psychology and crisis support: theoretical foundations and practical approaches to counseling: collective monograph*. 6. 160–196. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2022_98_9 [in Ukrainian].
7. Пометун О. І., Побірченко Н. С., Коберник Г. І., Комар О. А., Торчинська Т. А. Інтерактивні технології: теорія та методика. Умань; Київ, 2008. 95 с.
Pometun, O. I., Pobirchenko, N. S., Kobernyk, H. I., Komar, O. A., Torchyns'ka, T. A. (2008). Interaktyvni tekhnolohiyi: teoriya ta metodyka [Interactive technologies: theory and methodology]. Uman'; Kyiv. 95. [in Ukrainian].

8. Сагач О., Іваненко Л. Формування м'яких навичок у процесі підготовки педагога у ЗВО. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. № 33. 2025. С. 139–144
Sahach, O., Ivanenko, L. (2025). Formuvannya m'iakykh navychok u protsesi pidhotovky pedahoha u ZVO [Formation of soft skills in the process of teacher training in a higher education institution]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka – Bulletin of the T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»*. 33. 139–144. [in Ukrainian].
9. Степанова Н. М. Розвиток soft skills майбутніх педагогів під час викладання громадянознавчих курсів у закладі вищої освіти. *Імідж сучасного педагога*. 2023. № 1(208). С. 35–38. URL: <https://isp.pano.pl.ua/article/view/273778>
Stepanova, N. M. (2023). Rozvytok soft skills maibutnikh pedahohiv pid chas vykladannia hromadianoznavchikh kursiv u zakladi vyshchoi osvity [Developing soft skills of future teachers while teaching civics courses at a higher education institution]. *Imidzh suchasnoho pedahoha – The image of a modern teacher*. 1(208). 35–38. Retrieved from: <https://isp.pano.pl.ua/article/view/273778> [in Ukrainian].
10. Ткаченко І. В., Денека М. Т., Дещенко О. М. Сучасні інноваційні тенденції у впровадженні soft skills у вищій освіті: перспективи та потенціал. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. № 6. URL: <https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/53>
Tkachenko, I. V., Deneka, M. T., Deshchenko, O. M. (2024). Suchasni innovatsiini tendentsii u vprovadzhenni soft skills u vyshchii osviti: perspektyvy ta potentsial [Modern innovative trends in the implementation of soft skills in higher education: prospects and potential]. *Pedahohichna Akademiia: naukovy zapysky–Pedagogical Academy: scientific notes*. № 6. Retrieved from: <https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/53> [in Ukrainian].
11. Черкашина К. А. Розвиток soft skills як складник професійної компетентності здобувачів вищої освіти. *Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 22 лютого 2024 року*. Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка. Глухів, 2024. С. 109–111. URL: <https://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/13580/>
Cherkashyna, K. A. (2024). Rozvytok soft skills yak skladnyk profesiinoi kompetentnosti zdobuvachiv vyshchoi osvity [Development of soft skills as a component of professional competence of higher education applicants]. *Materialy II Vseukrainskoi naukovo-praktychmoi internet-konferentsii 22 liutoho 2024 roku – Materials of the II All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference February 22, 2024*. Hlukhivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Oleksandra Dovzhenka. Hlukhiv. 109–111. Retrieved from: <https://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/13580/> [in Ukrainian].
12. Шевченко І. А., Шелевер О. В., Маркова В. В. Розвиток soft skills у здобувачів освіти як запорука успішної професійної діяльності. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 72. С. 269–272. URL: <https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/72/56.pdf>
Shevchenko, I. A., Shelever, O. V., Markova, V. V. (2024). Rozvytok soft skills u zdobuvachiv osvity yak zaporuka uspishnoi profesiinoi diialnosti [Development of soft skills in education recipients as a guarantee of successful professional]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*. 72. 269–272. Retrieved from: <https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/72/56.pdf> [in Ukrainian].
13. Bilyakovska, O. (2018). Soft skills jako niezbedny element jakości kształcenia zawodowego przyszłego nauczyciela. *Rocznik Polsko-Ukraiński*. T. XX. 175–185. Retrieved from: http://dlibra.bg.ajd.czyst.pl:8080/Content/5918/14_Biljakowska_Rocznik_20.pdf
14. Lipman, L. H., Ryberg, R., Carney, R., Moore, K. A. (2015). Key «Soft skills» that foster youth workforce success: Toward a consensus across fields. Washington, DC: USAID. FHI. 360. Retrieved from: <https://www.childtrends.org/wp-content/uploads/2015/06/2015-24AWFCSoftSkillsExecSum.pdf>
15. Phillips, M., Lorie, Á., Kelley, J. M., Gray, S. T., Riess, H. (2013). Long-term effects of empathy training in surgery residents: a one year follow-up study. *European journal for person centered healthcare*. Vol. 1. Issue 2. 326–332. Retrieved from: <http://www.ejpch.org/ejpch/article/view/666>;
16. Stek, K., Schiele, H. (2021). How to train supply managers –necessary and sufficient purchasing skills leading to success. *Journal of purchasing and supply management, in press*. Vol. 27. 4. 100700. DOI: 10.1016/j.pursup.2021.100700. Retrieved from: <https://www.sciencedirect.com/journal/journal-of-purchasing-and-supply-management/vol/27/issue/4>
17. Tamayo, C. A., Rizkalla, M. N., Henderson, K. K. Cognitive, behavioral and emotional empathy in pharmacy students: targeting programs for curriculum modification. *Frontiers in pharmacology*. 7. 96. Retrieved from: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fphar.2016.00096/full>

Sahach Oksana<https://orcid.org/0000-0002-4504-3405>

Doctor of pedagogics, Associate Professor,
Associate professor of the Department of professional education and life safety,
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Collegium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: Oksmos78@ukr.net

Perynskyi Yurii<https://orcid.org/0000-0002-0885-7477>

PhD in Pedagogical Sciences,
Associate professor of the Department of professional education and life safety,
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Collegium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: urii77819@gmail.com

DEVELOPMENT OF «SOFT SKILLS» IN HIGHER EDUCATION STUDENTS OF THE TRANSPORT SPECIALTY

Transformational processes in Ukraine's education system require a fundamental rethinking of teacher training approaches. One of the key conditions for effective professional self-realization is the mastery of «soft skills». Higher education institutions are transforming into centers of creative and research activity, tasked not only with preparing qualified specialists but also with fostering creative and critical thinking. Therefore, the development of soft skills in higher education has become increasingly important.

The specialty «Vocational Education (Transport)» at the T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Collegium» prepares specialists with an integrated profile who combine technical competence in road transport with pedagogical training for teaching in vocational institutions, driver training, or engineering and technical work at motor transport enterprises. The development of soft skills in these students is a crucial factor for their successful employment and career growth.

The purpose of the article is to analyze the development of soft skills in the professional training of future specialists in the «Vocational Education (Transport)» profile. The methodological basis of the study comprises philosophical, psychological, and pedagogical theories that reveal conceptual approaches to the researched problem.

The scientific novelty lies in the first comprehensive examination of the targeted development of soft skills in future specialists of the integrated profile «Vocational Education (Transport)», whose training combines technical expertise in road transport with pedagogical preparation for teaching in vocational education institutions, driver training, or engineering-technical roles at motor transport enterprises.

Conclusions. Soft skills constitute a system-forming component of a teacher's professional competence. They manifest themselves in all forms of pedagogical activity – organizing cooperative learning, designing and applying criteria-based assessment, and pedagogically appropriate conflict resolution. The development of soft skills is effective only under conditions of systematic organizational and pedagogical support. Key forms of such development include microteaching, facilitation sessions, analysis of pedagogical cases, and the creation of assessment materials.

Key words: soft skills, higher education institutions, higher education student, professional training, professional growth, transportation specialty.

Стаття надійшла до редакції 27.03.2026

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **Сергій Яшанов**